MEJDS. 2021; 11:168.

Published online 2021 Dec. **Original Article**

Presenting Aggression Model Based on Emotional Intelligence, Emotion Regulation, Communication Skills, Self-Efficacy, and Parental Performance Mediated by Ambivalent Attachment Style in High School Female Adolescents

Sigarchi R[1], *Abolghasemi Sh[2], Tizdast T[3], Rahmani MA[3]

Author Address
1. Ph.D. Student in General Psychology, Department of Psychology, Tonekabon Branch, Islamic Azad University, Tonekabon, Iran;
2. Associate Professor, Department of Psychology, Tonekabon Branch, Islamic Azad University, Tonekabon, Iran;
3. Assistant Professor, Department of Psychology, Tonekabon Branch, Islamic Azad University, Tonekabon, Iran.
***Corresponding author's email:** sh.abolghasemi@toniau.ac.ir

Received: 2020 Nov 29; **Accepted:** 2021 Oct 4

Abstract

Background & Objectives: Aggression is among the most common problems in adolescence and can cause psychosocial and behavioral issues in individuals. A social problem in different societies is behavioral and psychological abnormalities and coping with them. Mental health, prognostication, and treating behavioral abnormalities are of significance. Studies indicated that a minor problem that requires preliminary awareness and the efforts of family and school becomes an acute condition over time. International research on aggression suggested that aggression among Asian adolescents is lower than Hispanics and Americans and has no significant gender-wise difference. According to research conducted in Iran, aggression among adolescents is 30%-50%. Aggression is among the main problems in children and adolescents and one of the most critical reasons for referring them to counseling and psychotherapy centers. Aggressive behaviors are crucial social problems in any society, especially in adolescence. Aggressive behaviors in adolescence can lead to academic difficulties and incompatibility in school, psychological issues (e.g., depression & anxiety), and an anomaly in social behavior and delinquency. Thus, it is critical to identify the factors affecting aggression to design a comprehensive program to reduce this behavioral problem. This study aimed to present an aggression model in adolescents based on Emotional Intelligence (EI), Emotion Regulation (ER), Communication Skills (CSs), self-efficacy, and Parental Performance (PP) mediated by ambivalent attachment style.

Methods: This correlational study used structural equation modeling. The study's statistical population consisted of all female students in secondary school in Tehran City, Iran, 2019-2020. Of them, 150880 subjects were selected by cluster sampling method. First, from the 22 districts of Tehran, district 4 was chosen from districts 4 of districts 2, 5, 7, and 9, and from each district, one school and three classes (per grade) were selected as the statistical sample. Accordingly, 392 students were selected. After reviewing the data and removing the confounding questionnaires, 384 were examined. The inclusion criteria included female gender, the age range of 15-17 years, no serious physical problems and defects based on the checklist prepared by the researcher (medical records review), no psychological problems, such as depression, aggression, and anxiety, no substance dependence, no use of psychoactive drugs (based on medical records review), living with both parents, and obtaining participants' and their parents' satisfaction. The exclusion criteria were biopsychological problems, substance use, and unwillingness to continue attending the study. The instruments used in the study were Aggression Questionnaire (Bass and Perry, 1991), Emotional Intelligence Test (Bar-on, 1980), Emotion Regulation Questionnaire (Gross & John, 2003), Communication Skills Questionnaire (Monajemizadeh, 2012), Self-Efficacy Scale (Scherer & Maddox, 1982), Attachment Style Scale (Hausen Shaver, 1987), and Family Performance Questionnaire (Epstein et al., 1983). Data analysis was based on the structural equation modeling technique.

Results: The obtained results suggested that EI (β=-0.42, p<0.001), ER (β=-0.39, p<0.001), CSs (β=-0.37, p<0.001), self-efficacy (β= 0.43, p<0.001), and PP (β=-0.45, p<0.001), negatively and inversely impacted aggression. According to the final model's fitting data, fit indicators were obtained for Chi-squared. The RMSEA=0.015, GFI=0.95, AGFI=0.93, Bentler-Bonnet index=0.98 NFI, and IFI=0.94, indicated that the model had good fitness.

Conclusion: According to the present study findings, the proposed model of aggression in adolescents based on EI, ER, CSs, self-efficacy, and PP mediated by ambivalent attachment style has sufficient fitness.

Keywords: Emotional intelligence, Emotion regulation, Communication skills, Self-Efficacy, Parental performance, Ambivalent attachment style, Aggression.

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]

Copyright © 2016, MEJDS. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

مجله مطالعات ناتوانی ۱۴۰۰؛ (۱۱):۱۶۸.

انتشار برخط آذر ۱۴۰۰ مقاله پژوهشی اصیل

ارائهٔ مدل پرخاشگری براساس هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین با میانجیگری سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا در نوجوانان دختر دورهٔ متوسطهٔ دوم

ریحانه سیگارچی[۱]، *شهنام ابوالقاسمی[۲]، طاهر تیزدست[۳]، محمدعلی رحمانی[۳]

توضیحات نویسندگان

۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی عمومی، گروه روان‌شناسی، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران؛

۲. دانشیار، گروه روان‌شناسی، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران؛

۳. استادیار، گروه روان‌شناسی، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران.

***رایانامهٔ نویسندهٔ مسئول:** sh.abolghasemi@toniau.ac.ir

تاریخ دریافت: ۹ آذر ۱۳۹۹؛ **تاریخ پذیرش:** ۱۲ مهر ۱۴۰۰

چکیده

زمینه و هدف: پرخاشگری ازجمله مشکلات شایع سنین نوجوانی است و می‌تواند زمینه‌ساز مشکلات روان‌شناختی، اجتماعی و رفتاری در افراد شود. هدف از پژوهش حاضر ارائهٔ مدل پرخاشگری براساس هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین با میانجیگری سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا در نوجوانان دختر دورهٔ متوسطهٔ دوم بود.

روش‌بررسی: پژوهش حاضر به‌روش همبستگی و در قالب الگوی معادلات ساختاری اجرا شد. جامعهٔ آماری پژوهش را تمامی دانش‌آموزان دختر دورهٔ متوسطهٔ دوم، شهر تهران در سال تحصیلی ۹۹ـ۱۳۹۸ تشکیل دادند که به‌روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای ۳۸۴ نفر به‌عنوان نمونهٔ آماری انتخاب شدند. ابزار استفاده‌شده در پژوهش شامل پرسشنامهٔ پرخاشگری (باس و پری، ۱۹۹۱)، پرسشنامهٔ هوش هیجانی بار-آن (بار-آن، ۱۹۸۰)، پرسشنامهٔ تنظیم هیجان گروس و جان (گروس و جان، ۲۰۰۳)، پرسشنامهٔ مهارت‌های ارتباطی منجمی‌زاده (منجمی‌زاده، ۱۳۹۱)، مقیاس خودکارآمدی عمومی شرر (شرر و همکاران، ۱۹۸۲)، مقیاس دل‌بستگی هاوزن و شاور (هاوزن و شاور، ۱۹۸۷) و پرسشنامهٔ سنجش عملکرد خانواده اپشتاین (اپشتاین و همکاران، ۱۹۸۳) بود. تحلیل داده‌ها با استفاده از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری و نرم‌افزار لیزرل ۸/۸۰ صورت گرفت. سطح معناداری در این پژوهش، ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد، هوش هیجانی ($\beta=-۰/۴۲$، $p<۰/۰۰۱$)، تنظیم هیجان ($\beta=-۰/۳۹$، $p<۰/۰۰۱$)، مهارت‌های ارتباطی ($\beta=-۰/۳۷$، $p<۰/۰۰۱$)، خودکارآمدی ($\beta=-۰/۴۳$، $p<۰/۰۰۱$) و عملکرد والدین ($\beta=-۰/۴۵$، $p<۰/۰۰۱$) دارای اثر منفی و معکوس بر پرخاشگری است. همچنین در نتایج برازش مدل نهایی، شاخص‌های برازش برای مجذور خی به‌دست آمد. مقدار شاخص ریشهٔ میانگین مربعات خطای برآورد RMSEA=۰/۰۱۵، شاخص نکویی برازش GFI=۰/۹۵، شاخص نکویی برازش تعدیل‌شده AGFI=۰/۹۳، شاخص بنتلر-بونت NFI=۰/۹۸ و شاخص برازش افزایشی برابر IFI=۰/۹۴ محاسبه شد که نشان می‌دهد، مدل از برازندگی خوبی برخوردار است.

نتیجه‌گیری: باتوجه به یافته‌های این پژوهش مدل ارائه‌شدهٔ پرخاشگری براساس هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین با میانجیگری سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا در نوجوانان دختر دورهٔ متوسطهٔ دوم از برازش کافی برخوردار است.

کلیدواژه‌ها: هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی، عملکرد والدین، دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا، پرخاشگری.

حق انتشار محفوظ است © ۱۳۹۵، مجله مطالعات ناتوانی. این یک مقاله با دسترسی آزاد است که تحت مجوز اختیار-غیرتجاری ۴/۰ بین‌المللی (https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.fa) منتشر شده است که به شما اجازه می‌دهد که مواد منتشر شده در این مقاله را با شرط ارجاع مناسب به نسخهٔ اصلی، به‌طور غیرتجاری نسخه‌برداری و توزیع کنید.

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]

۱ مقدمه

یکی از مسائل و مشکلات اجتماعی امروز در جوامع گوناگون ناهنجاری‌های رفتاری و روانی و روش‌های مقابله با آن‌ها است. تردیدی نیست که مسئلهٔ بهداشت روانی، پیشگیری و درمان ناهنجاری‌های رفتاری روزبه‌روز اهمیت بیشتری می‌یابد (۱). براساس مطالعات، مشکلی جزئی که رفع آن مستلزم آگاهی‌های مقدماتی و کوشش‌های خانواده و مدرسه است، بر اثر مرور زمان به مشکلی حاد تبدیل می‌شود (۱،۲). پژوهش در زمینهٔ پرخاشگری در جهان نشان می‌دهد، پرخاشگری در میان نوجوانان آسیایی کمتر از اسپانیایی‌ها و آمریکایی‌ها است و بروز آن‌ها در هر دو جنس تفاوت معناداری ندارد (۳). براساس پژوهش انجام‌شده در ایران، پرخاشگری در میان نوجوانان ۳۰تا۵۰درصد است (۴). پرخاشگری از مشکلات بسیار شایع کودکان و نوجوانان و از دلایل مهم ارجاع آن‌ها به مراکز مشاوره و روان‌درمانی است (۳). رفتارهای پرخاشگرانه[1] ازجمله مشکلات اجتماعی حائز اهمیت در هر جامعه‌ای به‌خصوص در سنین نوجوانی است (۵). رفتارهای پرخاشگرانه در سنین نوجوانی می‌تواند موجب مشکلات تحصیلی و ناسازگاری در مدرسه، مشکلات روان‌شناختی مانند افسردگی[2] و اضطراب[3] (۶)، نابهنجاری در رفتار اجتماعی و بزهکاری شود (۷)؛ بنابراین بسیار حائز اهمیت است که بتوان عوامل مؤثر بر پرخاشگری[4] را شناسایی کرد تا براساس آن برنامهٔ جامعی در زمینهٔ کاهش این مشکل رفتاری، طراحی شود (۸).

عوامل مختلف فردی، خانوادگی و اجتماعی در بروز پرخاشگری نقش دارد (۹)؛ ازجمله عوامل فردی مؤثر در پرخاشگری، هوش هیجانی[5] است (۱۰). هوش هیجانی شامل توانایی شناسایی و تشخیص هیجانات در خود و دیگران و ابراز و واکنش مناسب به این هیجانات است (۶). در زمینهٔ بررسی رابطهٔ هوش هیجانی با پرخاشگری، نتایج فراتحلیل انجام‌شده توسط گارسیو سانچو و همکاران نشان داد که از نوزده پژوهش بررسی‌شده، در هیجده پژوهش رابطهٔ هوش هیجانی با پرخاشگری معکوس است و افراد دارای هوش هیجانی بیشتر، پرخاشگری کمتری دارند (۶). سعیدی و همکاران در پژوهشی دریافتند، بین هوش هیجانی و پرخاشگری رابطهٔ منفی و معناداری وجود دارد (۱۱).

تنظیم هیجانی[6]، دیگر عامل فردی است که می‌تواند در پرخاشگری افراد نقش داشته باشد (۱۲). تنظیم هیجانی توانایی فرد در تغییر شکل‌دادن هیجانات یا ایجاد مکانیزم‌های مقابله‌ای به‌منظور مدیریت هیجانات تعریف می‌شود و نقش کلیدی در مدیریت خشم و کاهش پرخاشگری در دوره‌های اولیهٔ رشد ایفا می‌کند (۱۳). در پژوهش کمالی و ابوالمعالی الحسینی مشخص شد، تنظیم هیجانی مثبت با پرخاشگری رابطهٔ منفی دارد و تنظیم هیجان منفی با پرخاشگری دارای رابطهٔ مثبت است (۱۴). فردی که توانایی تنظیم هیجانی مناسبی دارد به‌خوبی می‌تواند هیجانات خود را مدیریت کند و به تعادلی هیجانی بین تمایلات خود و شرایط فردی و محیطی برسد. این توانایی فرد را به‌سمت رسیدن به بلوغ هیجانی هدایت می‌کند که می‌تواند در کنترل مناسب هیجانات ازجمله خشم مؤثر واقع شود (۱۵).

علاوه‌بر بُعد هیجانی، ویژگی‌های رفتاری مانند مهارت‌های ارتباطی[7] می‌تواند در شکل‌گیری رفتارهای پرخاشگرانه نقش داشته باشد (۱۶). مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌هایی هستند که افراد را قادر به شنیدن پیام‌های کلامی (محتوای شناختی و عاطفی)، درک پیام‌های غیرکلامی (محتوای عاطفی و رفتاری) و پاسخ‌دهی کلامی و غیرکلامی به این دو نوع پیام می‌سازند (۱۶). همین امر باعث می‌شود که آن‌ها کمتر دچار تنش و پرخاشگری شوند (۱۷). شیخ‌الاسلامی و همکاران در پژوهشی دریافتند که مهارت‌های ارتباطی، پرخاشگری نوجوانان بزهکار را پیش‌بینی می‌کند و هرچه این نوجوانان مهارت‌های ارتباطی بیشتری داشته باشند پرخاشگری در آن‌ها کمتر است (۱۸).

خودکارآمدی[8] متغیر فردی دیگری است که می‌تواند در پرخاشگری نقش داشته باشد (۹). خودکارآمدی به‌معنای باور فرد دربارهٔ توانایی مقابلهٔ او در موقعیت‌های خاص است و الگوهای فکری، رفتاری و هیجانی را در سطوح مختلف تجربهٔ انسانی تحت‌تأثیر قرار می‌دهد؛ همچنین تعیین‌کنندهٔ این است که آیا رفتاری شروع خواهد شد یا خیر و اگر شروع شد فرد چه مقدار تلاش برای انجام آن خواهد داشت و در رویارویی با مشکل چه مقدار استقامت از خود نشان خواهد داد (۱۹). پژوهش سیارپور و همکاران در این راستا مشخص کرد، با افزایش خودکارآمدی، پرخاشگری دانش‌آموزان پسر کاهش می‌یابد (۲۰). چن و همکاران در پژوهش خود نشان دادند که خودکارآمدی با پرخاشگری رابطهٔ منفی دارد و هرچه خودکارآمدی بیشتر باشد پرخاشگری کمتر است (۹).

عملکرد والدین[9] و خانواده نیز یکی دیگر از عوامل تأثیرگذار بر پرخاشگری است (۲۱). خانواده، نظام پویایی است که اعضای آن همواره باهم در تعامل هستند و متقابلاً بر همدیگر اثر می‌گذارند (۲۱). عملکرد والدین شامل توانایی والدین در هماهنگی با تغییرات ایجادشده در طول حیات، حل‌کردن تعارض‌ها، همبستگی میان افراد خانواده و موفقیت در الگوهای انضباطی، رعایت حدومرز میان افراد و اجرای اصول و مقررات و اصول حاکم بر خانواده با هدف حفاظت از کل نظام خانواده است (۲۲). اختلال در عملکرد این نظام، موجب اختلال در رفتار اعضای آن می‌شود. ارتباط ناصحیح بین والدین و فرزندان در زمینهٔ مهرورزی و عاطفی، ارتباطات خانوادگی آشفته، بی‌ثبات و نبود یکپارچگی و انسجام بین افراد خانواده، اثرات بسیار آسیب‌زننده‌ای بر کودک دارد و کودکانی که در چنین محیطی‌های بیش‌ازحد محرک، استرس‌زا و خودسرزنشگر زندگی می‌کنند، الگوهای

1. Aggressive behaviors
2. Depression
3. Anxiety
4. Aggressive
5. Emotional Intelligence
6. Emotion Regulation
7. Communication skills
8. Self-Efficacy
9. Parental performance

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]

رفتار خصومت‌آمیز و پرخاشگرانه در آن‌ها رشد می‌کند (۲۳). در بررسی دیگری، نقش عملکرد خانواده در شکل‌گیری پرخاشگری در نوجوان بررسی و مشخص شد که عملکرد مطلوب خانواده موجب کاهش پرخاشگری فیزیکی نوجوانان می‌شود (۲۴).

همان‌طورکه براساس پیشینه‌های نظری و تحقیقاتی بیان شد، عوامل مذکور در بروز پرخاشگری نوجوانان نقش دارد؛ ولی متغیر دیگری که می‌تواند زیربنای بسیاری از مشکلات دوران کودکی باشد و بسیاری از ویژگی‌ها و رفتارهای افراد را تحت‌تأثیر قرار دهد، سبک دل‌بستگی[1] است (۲۵). سبک دل‌بستگی از عوامل بسیار مهم مؤثر در ارتباطات بین‌فردی است که چگونگی رویارویی فرد را با شرایط پرفشار تحت‌تأثیر قرار می‌دهد و موجب پیامدهای رفتاری می‌شود (۲۶). دل‌بستگی، رابطه‌ای عاطفی نسبتاً پایدار بین کودک و تعدادی از اطرافیان است و با رابطه‌ای مطمئن با شخصی که به‌طور عمده وظیفهٔ مراقبت از کودک را به عهده دارد، برقرار می‌شود. دل‌بستگی بر سه نوع است. در سبک دل‌بستگی ایمن[2] پیامدهای رفتاری مطلوب‌تر مشاهده می‌شود و در سبک‌های دل‌بستگی ناایمن اجتنابی[3] و ناایمن دوسوگرا[4] پیامدهای رفتاری ممکن است ناخوشایند باشند (۲۶). در سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا کودک قبل از جداشدن از والد، به‌دنبال نزدیک‌شدن به او است؛ ولی زمانی که والد از او دور شود و مجدد برگردد، کودک عصبانیت و رفتار خصمانه و گاهی کتک‌زدن را از خود نشان می‌دهد. چنین الگوی رفتاری در کودکی می‌تواند زمینه‌ساز رفتار پرخاشگرانه در سنین بزرگ‌تر شود (۲۷).

باتوجه به شیوع رو به رشد پرخاشگری در کودکان و نوجوانان و نبود مدلی جامع از عوامل مؤثر در شکل‌گیری و بروز این رفتار، ضرورت شناسایی این عوامل به‌منظور طراحی برنامه‌های پیشگیرانه و درمانی در این زمینه بسیار مشهود است. پیشینهٔ پژوهشی نشان می‌دهد که پژوهش جامعی در این زمینه انجام نشده است. در این راستا پژوهش حاضر در پی آن بود که باتوجه به پیشینه‌های نظری و تحقیقاتی مدلی را ارائه دهد که بتوان براساس آن عوامل تأثیرگذارتر شناسایی شود و در برنامه‌های پیشگیری و کاهش پرخاشگری به‌کار رود و مداخلات مؤثرتری در این زمینه ارائه گردد. پژوهش حاضر با هدف ارائهٔ مدل پرخاشگری براساس هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین با میانجیگری سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا در نوجوانان دختر دورهٔ متوسطهٔ دوم اجرا شد.

۲ روش‌بررسی

پژوهش حاضر به‌روش همبستگی و در قالب الگوی معادلات ساختاری اجرا شد. جامعهٔ آماری پژوهش را تمامی دانش‌آموزان دختر دورهٔ متوسطهٔ دوم (پایه‌های دهم، یازدهم و دوازدهم) شهر تهران در سال تحصیلی ۹۹ـ۱۳۹۸ تشکیل دادند که ۱۵۰۸۸۰ نفر بودند. انتخاب نمونهٔ آماری به‌روش نمونه‌گیری خوشه‌ای صورت گرفت. بدین‌ترتیب که ابتدا از مناطق ۲۲ گانهٔ تهران منطقهٔ چهار انتخاب شد. سپس از ناحیه‌های نُه‌گانهٔ منطقهٔ چهار نواحی ۲، ۵، ۷ و ۹ در نظر گرفته شد. از هر منطقه یک مدرسه و از هر مدرسه سه کلاس (از هر پایه یک کلاس) به‌عنوان نمونهٔ آماری انتخاب شد که تعداد دانش‌آموزان ۳۹۲ نفر بود. پس از بررسی پرسشنامه‌ها و حذف پرسشنامه‌های مخدوش ۳۸۴ پرسشنامه ارزیابی شد. در انتخاب حجم نمونه به‌دلیل اینکه در پژوهش مدل‌یابی به‌ازای هر متغیر آشکار ۱۰ تا۱۵ نفر نیاز است (۱۰)، براساس متغیرهای موجود در مدل مفهومی شکل ۱، دویست نفر به‌روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. معیارهای ورود به پژوهش شامل جنسیت دختر، قرارداشتن در محدودهٔ سنی ۱۵تا۱۷ سال، نداشتن مشکلات و نقایص جسمانی جدی براساس چک‌لیست تهیه‌شده توسط پژوهشگر، نداشتن مشکلات روان‌شناختی ازجمله افسردگی، پرخاشگری و اضطراب و نداشتن اعتیاد به مواد مخدر و استفاده‌نکردن از داروهای روان‌گردان (براساس چک‌لیست تهیه‌شده توسط پژوهشگر)، زندگی در کنار هر دو والد و رضایت شرکت‌کنندگان و والدین آن‌ها بود. ملاک‌های خروج از پژوهش تمایل‌نداشتن به ادامهٔ حضور در پژوهش بود. ابزارهای زیر در پژوهش به‌کاررفت.

ـ پرسشنامهٔ پرخاشگری[5] (باس و پری، ۱۹۹۲): این ابزار در سال ۱۹۹۲ توسط آرنولد اچ‌باس و مارک پری تدوین شد. حاوی ۲۹ ماده است که چهار جنبه از پرخاشگری (پرخاشگری فیزیکی، پرخاشگری کلامی، خشم، خصومت) را می‌سنجد. پرسشنامهٔ پرخاشگری در طیفی لیکرت پنج‌تایی (۱=کاملاً مخالفم، ۲=مخالفم، ۳=نظری ندارم، ۴=موافقم، ۵=کاملاً موافقم) نمره‌گذاری می‌شود که با نمرهٔ کل سؤالات میزان پرخاشگری کلی را می‌سنجد. دامنهٔ نمرات بین ۲۹تا۱۴۵ است. نمرات بیشتر نشانهٔ پرخاشگری بیشتر و نمرات کمتر نشانهٔ پرخاشگری کمتر است (۲۸). ضرایب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌های پرخاشگری فیزیکی ۰/۸۵، پرخاشگری کلامی ۰/۷۲، خشم ۰/۸۳ و خصومت ۰/۷۷ به‌دست آمد. ضریب آلفای کل نمرات پرسشنامه ۰/۸۹ بود (۲۸). روایی صوری و محتوایی این پرسشنامه در پژوهش سامانی تأیید شد و ضریب پایایی بازآزمایی آن برای نمرهٔ کل ۰/۷۸ به‌دست آمد (۲۹).

ـ پرسشنامهٔ هوش هیجانی بار-آن[6] (بار-آن، ۱۹۹۷): این آزمون توسط بار-آن در سال ۱۹۹۷ به‌منظور اندازه‌گیری هوش هیجانی تهیه شد و دارای ۱۱۷ سؤال و پانزده خرده‌مقیاس است (۳۰). امروزه این آزمون نود سؤال و پانزده خرده‌مقیاس دارد که عبارت است از: الف. مؤلفهٔ هوش درون‌فردی (خودآگاهی هیجانی[7]، خودابراز ی[8]، عزت‌نفس[9]، خودشکوفایی[10]، استقلال[11])؛ ب. مؤلفهٔ هوش بین‌فردی

1. Attachment style
2. Secure attachment style
3. Avoid insecure attachment style
4. Ambiguous insecure attachment style
5. The Aggression Questionnaire-AQ
6. Emotional intelligence questionnaire Bar-on
7. Emotional self-awareness
8. Assertiveness
9. Self-esteem
10. Self-actualization
11. Independence

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]

(همدلی[1]، مسئولیت‌پذیری اجتماعی[2]، روابط بین‌فردی[3])؛ ج. مؤلفهٔ سازش‌پذیری (واقع‌گرایی[4]، انعطاف‌پذیری[5]، حل مسئله[6])؛ و. مؤلفهٔ کنترل تنیدگی (تحمل فشار روانی[7]، کنترل تکانه[8])؛ ه. مؤلفهٔ خُلق عمومی (خوش‌بینی[9]، شادمانی[10]). پاسخ‌های آزمون نیز بر طیفی پنج‌درجه‌ای لیکرت (کاملاً موافقم=۵، موافقم=۴، تا حدودی=۳، مخالفم=۲، کاملاً مخالفم=۱) تنظیم شده است. هرچه نمرهٔ فرد در هر خرده‌مقیاس بیشتر باشد نشان‌دهندهٔ توانایی فرد در آن خرده‌مقیاس است (۳۰). روایی همزمان این پرسشنامه با پرسشنامهٔ عزت‌نفس کوپراسمیت به‌میزان r=۰/۷۲ به‌دست آمد و درنتیجه روایی همزمان آن به تأیید رسید. ضریب بازآزمایی توسط بار_آن بعد از یک ماه ۰/۸۵ و بعد از چهار ماه، ۰/۷۵ گزارش شد (۳۰). روایی صوری و محتوایی پرسشنامه در پژوهش اسلامیان به تأیید رسید و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۹ بود (۳۱).

ـ پرسشنامهٔ تنظیم هیجان گروس و جان[11] (گروس و جان، ۲۰۰۳): این پرسشنامه توسط گروس و جان در سال ۲۰۰۳ به‌منظور اندازه‌گیری تنظیم هیجانی تهیه شد. پرسشنامه ده‌گویه دارد و دارای دو خرده‌مقیاس فرونشانی و ارزیابی مجدد است. آزمودنی به هر گویهٔ این مقیاس براساس مقیاس هفت‌درجه‌ای لیکرت (کاملاً مخالفم=۱، نسبتاً مخالفم=۲، اندکی مخالفم=۳، نظری ندارم=۴، اندکی موافقم=۵، نسبتاً موافقم=۶، کاملاً موافقم=۷) پاسخ می‌دهد (۳۲). کسب نمرهٔ بیشتر در پرسشنامه نشان‌دهندهٔ تنظیم هیجان بیشتر و کسب نمرهٔ کمتر نشان‌دهندهٔ تنظیم هیجان کمتر است (۳۲). در پژوهش گراس و جان (۳۲) پایایی با روش آلفای کرونباخ برای ارزیابی مجدد به‌طور متوسط ۰/۷۹ و برای فرونشانی ۰/۷۳ به‌دست آمد و با روش آزمون_ بازآزمون در طول سه ماه برای هر دو مقیاس ۰/۶۹ گزارش شد. در ایران نیز سلیمانی و حبیبی در پژوهش خود ضریب آلفای کرونباخ را برای خرده‌مقیاس ارزیابی مجدد ۰/۷۱ و برای خرده‌مقیاس فرونشانی ۰/۸۱ به‌دست آوردند (۳۳).

ـ پرسشنامهٔ مهارت‌های ارتباطی منجمی‌زاده[12] (منجمی‌زاده، ۱۳۹۱): این پرسشنامه توسط منجمی‌زاده در سال ۱۳۹۱ به‌منظور سنجش میزان مهارت ارتباط بین‌فردی تهیه شد. پرسشنامه دارای نوزده گویه است که در طیف لیکرت از بسیار پایین=۱، پایین=۲، متوسط=۳، خوب=۴ تا بسیار خوب=۵ نمره‌دهی می‌شود. نمرهٔ کل این مقیاس دامنه‌ای از ۱۹ تا ۹۵ دارد و نمره‌های بیشتر نشان‌دهندهٔ مهارت ارتباط بیشتر است و برعکس (۳۴). منجمی‌زاده برای بررسی اعتبار و روایی پرسشنامه، همبستگی آن را با پرسشنامهٔ برقراری ارتباط مؤثر ارزیابی کرد و میزان همبستگی را بیشتر از ۰/۶۹۸ به‌دست آورد. همچنین برای پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که پایایی ۰/۷۳ بود (۳۴). روایی همزمان این پرسشنامه با پرسشنامهٔ توانایی برقراری ارتباط مؤثر به‌میزان r=۰/۶۹۸ به‌دست آمد و درنتیجه روایی همزمان آن به تأیید رسید. همچنین پایایی پرسشنامه یا قابلیت اعتماد آن با استفاده از روش اندازه‌گیری آلفای کرونباخ ۰/۷۳ محاسبه شد (۳۴). در پژوهش سالاری مقدم و همکاران، روایی صوری و محتوایی پرسشنامه تأیید شد و پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۰ به‌دست آمد (۳۵).

ـ مقیاس خودکارآمدی عمومی شرر[13] (شرر و همکاران، ۱۹۸۲): این مقیاس توسط شرر و همکاران در سال ۱۹۸۲ به‌منظور اندازه‌گیری خودکارآمدی ساخته شد. دارای هفده عبارت است که با لیکرت پنج‌درجه‌ای از کاملاً مخالفم=۱، مخالفم=۲، نظری ندارم=۳، موافقم=۴ تا کاملاً موافقم=۵ نمره‌گذاری می‌شود. بیشترین نمرهٔ خودکارآمدی در این مقیاس ۸۵ و کمترین ۱۷ است (۳۶). کسب نمرهٔ بیشتر در پرسشنامه نشان‌دهندهٔ خودکارآمدی بیشتر و کسب نمرهٔ کمتر نشان‌دهندهٔ خودکارآمدی ضعیف‌تر است (۳۶). شرر و همکاران ضریب پایایی را با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۶ به‌دست آوردند (۳۶). در ایران علایی خرائم و همکاران، روایی صوری و محتوایی پرسشنامه را تأیید کردند و پایایی پرسشنامه را با استفاده از روش آلفای کرونباخ در جامعهٔ دانش‌آموزی، ۰/۹۱ به‌دست آوردند (۳۷).

ـ مقیاس دل‌بستگی هاوزن و شاور[14] (هاوزن و شاور، ۱۹۸۷): این مقیاس توسط هاوزن و شاور در سال ۱۹۸۷ ساخته شد. دارای پانزده گویه است که به هریک از سه سبک دل‌بستگی ایمن، ناایمن اجتنابی و ناایمن دوسوگرا پنج گویه تعلق می‌گیرد. نمره‌گذاری در مقیاس به‌صورت پنج‌درجه‌ای لیکرت (خیلی کم=۱، کم=۲، متوسط=۳، زیاد=۴، خیلی زیاد=۵) است. بیشترین نمره در هریک از مؤلفه‌های این مقیاس ۲۵ و کمترین نمره ۵ است. نمرات بیشتر در خرده‌مقیاس سبک دل‌بستگی ایمن به‌معنای عزت‌نفس قوی و نمرات بیشتر در دو مؤلفهٔ سبک دل‌بستگی ناایمن اجتنابی و دوسوگرا به‌معنای عزت‌نفس ضعیف است (۳۸). هاوزن و شاور پایایی بازآزمایی کل پرسشنامه را ۰/۸۱ و پایایی با آلفای کرونباخ را ۰/۸۷ به‌دست آوردند (۳۸). پایایی این مقیاس در پژوهش رحیمیان برگر و همکاران با استفاده از روش ضریب آلفای کرونباخ برای کل آزمون ۰/۷۵، سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا ۰/۸۳، سبک ناایمن اجتنابی ۰/۸۱ و سبک دل‌بستگی ایمن ۰/۷۷ به‌دست آمد که پایایی مطلوب را نشان می‌دهد (۳۹). در این پژوهش صرفاً سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا بررسی شد.

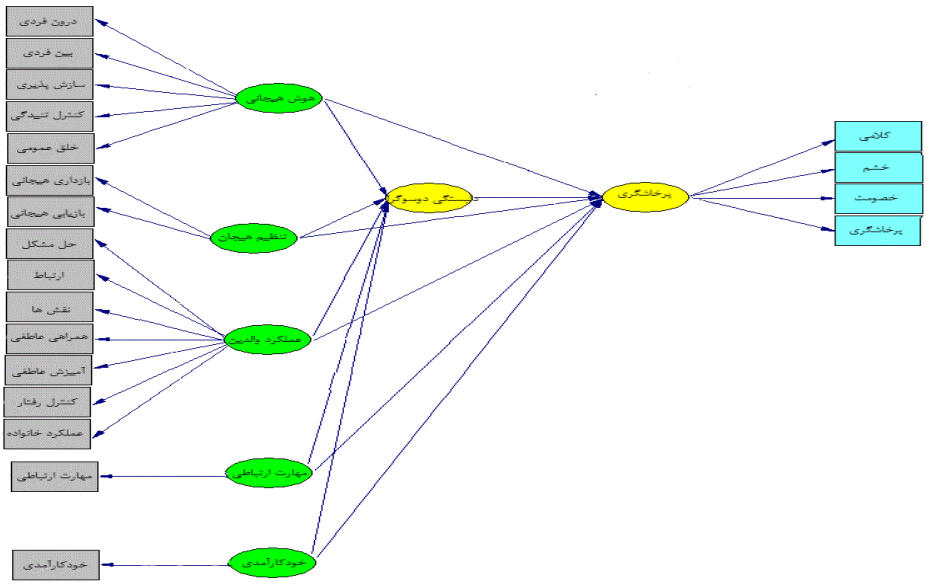
ـ پرسشنامهٔ سنجش عملکرد خانواده[15] اپشتاین (اپشتاین و همکاران،

1. Sympathy
2. Social Responsibility
3. Interpersonal relationships
4. Reality testing
5. Flexibility
6. Problem Solving
7. Tolerate stress
8. Impulse control
9. Optimism
10. Happiness
11. Emotion Regulation Questionnaire Gross, John
12. Monjemi Zadeh Communication Skills Questionnaire
13. Sherer self-efficacy scale
14. Hazen and Shaver attachment styles questionnaire
15. Epstein Family Assessment Device

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]

۱۹۸۳): این پرسشنامه برای سنجیدن عملکرد خانواده براساس الگوی مک‌مستر تدوین شد و شامل ۵۳ سؤال و خرده‌مقیاس‌های حل مشکل، ارتباط، نقش‌ها، همراهی عاطفی، آمیزش عاطفی، کنترل رفتار و عملکرد کلی خانواده است (۴۰). از پاسخ‌دهندگان خواسته می‌شود عقیدهٔ خود را دربارهٔ هر گویه بر مقیاسی چهاردرجه‌ای لیکرتی از کاملاً موافق (نمرهٔ ۱)، موافق (نمرهٔ ۲)؛ مخالف (نمرهٔ ۳) و کاملاً مخالف (نمرهٔ ۴) بیان کنند. کسب نمرهٔ بیشتر نشان‌دهندهٔ عملکرد بهتر خانواده است و کسب نمرهٔ کمتر نشان‌دهندهٔ عمکلرد بدتر خانواده است (۴۰).

روایی محتوایی پرسشنامه توسط اپشتاین و همکاران تأیید شد (۴۰). دامنهٔ ضریب آلفای زیرمجموعه‌های آن بین ۰/۷۲ تا ۰/۹۲ قرار دارد که حاکی‌از همسانی درونی نسبتاً خوب است. در ایران قمری و خوشنام، روایی صوری و محتوایی پرسشنامه را تأیید کردند و ضرایب آلفای کرونباخ را برای خرده‌مقیاس‌های حل مشکل ۰/۶۱، ارتباط ۰/۳۸، نقش‌ها ۰/۷۲، همراهی عاطفی ۰/۶۴، آمیزش عاطفی ۰/۶۵، کنترل رفتار ۰/۶۱، عملکرد کلی ۰/۸۱ و نیز برای کل مقیاس ۰/۹۱ به‌دست آوردند (۴۱).

شکل ۱. مدل مفهومی رابطهٔ بین هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین با پرخاشگری با میانجیگری سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا

مدل مفهومی پژوهش در شکل ۱ ارائه شده است. در راستای تحلیل استنباطی از روش مدل معادلات ساختاری و برازندگی الگوی پیشنهادی براساس شاخص مجذور خی‌دو[1]، شاخص برازندگی تطبیقی[2] (CFI)، شاخص نکویی برازش[3] (GFI)، شاخص نکویی برازش تعدیل‌شده[4] (AGFI)، ریشهٔ خطای میانگین مجذورات تقریب[5] (RMSEA) و باقی‌ماندهٔ ریشهٔ مجذور میانگین (SRMR) استفاده شد. به‌منظور بررسی سهم دل‌بستگی اجتنابی دوسوگرا در رابطهٔ بین هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین، دستور بوت‌استراپ به‌کار رفت. تحلیل‌های مذکور با بهره‌گیری از نرم‌افزارهای SPSS نسخهٔ ۲۲ و Lisrel نسخهٔ ۸/۸۰ صورت گرفت. سطح معناداری آزمون‌ها در این پژوهش، ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

۳ یافته‌ها

از ۳۸۴ نفر از دانش‌آموزان دختر دورهٔ متوسطهٔ دوم، افراد با سن ۱۶ تا ۱۷ سال (۳۶/۲۰درصد) بیش‌ترین حجم نمونه را تشکیل دادند. از ۳۸۴ نفر از دانش‌آموزان دختر دورهٔ متوسطهٔ دوم، افراد با سن ۱۵ تا ۱۶ سال (۲۸/۱۲درصد) کمترین اعضای نمونه بودند.

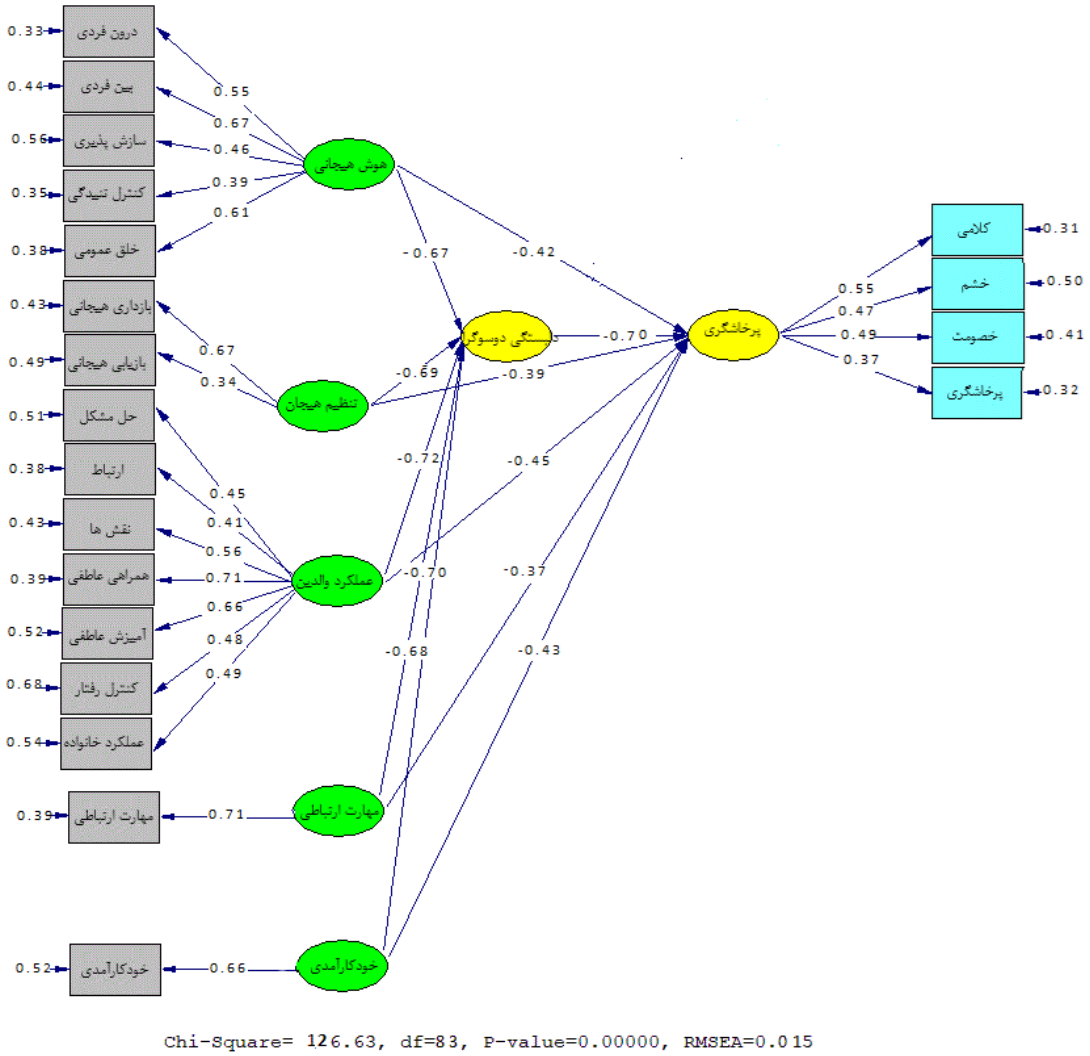
جدول ۱. آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیر	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی	K-S	مقدار احتمال
هوش درون‌فردی	۳/۱۱	۰/۴۳	ـ۰/۳۷۹	ـ۰/۰۱۳	۰/۴۹	۰/۷۵۴
هوش بین‌فردی	۲/۹۶	۰/۴۵	ـ۰/۶۷۴	۰/۴۷۸	۰/۸۱	۰/۵۱۲
سازش‌پذیری	۳/۰۹	۰/۵۲	۰/۳۹۰	۰/۰۳۰	۰/۵۷	۰/۶۳۷
کنترل تنیدگی	۲/۹۹	۰/۴۸	ـ۰/۱۷۶	ـ۰/۳۰۰	۰/۹۴	۰/۳۱۸

1. χ^2
2. Comparative fit index (CFI)
3. Goodness of fit index (GFI)
4. Adjusted goodness of fit index (AGFI)
5. Root mean square error of approximation (RMSEA)

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]

خُلق عمومی	۳/۱۷	۰/۵۰	ـ۰/۳۵۴	ـ۰/۱۲۹	۰/۵۶	۰/۶۵۸
فرونشانی	۱/۰۳	۰/۶۲	۰/۴۸۷	۰/۰۲۳	۰/۷۶	۰/۶۴۰
ارزیابی مجدد	۱/۰۸	۰/۵۵	۰/۳۱۷	ـ۰/۱۰۶	۰/۷۸	۰/۶۷۹
نمرهٔ کل مهارت‌های ارتباطی	۳/۳۳	۰/۸۶	ـ۰/۰۲۴	۰/۴۸۶	۰/۵۸	۰/۶۶۸
نمرهٔ کل خودکارآمدی	۳/۹۳	۰/۵۵	ـ۰/۲۱۵	۰/۸۹۹	۰/۵۴	۰/۶۴۲
حل مشکل	۲/۷۰	۰/۷۴	۰/۶۳۱	۰/۰۲۱	۰/۶۹	۰/۷۵۹
ارتباط	۲/۷۳	۰/۶۴	۰/۳۳۱	ـ۰/۲۰۵	۰/۸۵	۰/۴۷۵
نقش‌ها	۲/۵۴	۰/۵۷	۰/۳۷۰	ـ۰/۲۴۳	۰/۶۱	۰/۷۱۱
همراهی عاطفی	۲/۵۸	۰/۵۷	۰/۳۶۵	ـ۰/۱۲۲	۰/۵۲	۰/۶۱۷
آمیزش عاطفی	۲/۶۹	۰/۵۳	۰/۰۷۹	ـ۰/۷۰۹	۰/۶۶	۰/۷۱۰
کنترل رفتار	۲/۷۷	۰/۴۱	ـ۰/۲۲۵	ـ۰/۵۰۵	۰/۷۹	۰/۶۲۴
عملکرد کلی خانواده	۲/۶۴	۰/۳۸	ـ۰/۴۶۹	۰/۳۹۱	۰/۵۶	۰/۶۳۵
دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا	۲/۶۹	۰/۵۰	ـ۰/۱۰۸	ـ۰/۳۴۹	۰/۷۷	۰/۶۱۲
پرخاشگری فیزیکی	۲/۸۶	۰/۵۷	ـ۰/۳۲۹	ـ۰/۱۵۴	۰/۶۹	۰/۷۱۲
پرخاشگری کلامی	۲/۸۱	۰/۵۹	ـ۰/۴۳۵	ـ۰/۲۴۷	۰/۵۷	۰/۶۳۷
پرخاشگری خشم	۲/۹۳	۰/۵۲	ـ۰/۳۹۵	۰/۰۶۰	۰/۴۹	۰/۷۵۴
پرخاشگری خصومت	۲/۷۵	۰/۵۴	ـ۰/۱۸۵	ـ۰/۴۳۲	۰/۵۸	۰/۶۶۸

شکل ۲. نقش دل‌بستگی اجتنابی دوسوگرا در رابطهٔ بین هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین (در حالت استاندارد)

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]

جدول ۲. شاخص‌های نکویی برازش مدل معادلات ساختاری

شاخص‌های نکویی برازش	نسبت مجذور خی به درجهٔ آزادی[1]	ریشهٔ خطای میانگین مجذورات تقریب	شاخص نکویی برازش تطبیقی	شاخص نکویی برازش	شاخص نکویی تطبیقی
الگوی مسیر	۴/۰۰	۰/۰۱۵	۰/۹۳	۰/۹۵	۰/۹۶

در جدول ۱، میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش آورده شده است. نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان داد، تمامی متغیرهای پژوهش از ارتباط معناداری باهم برخوردار هستند ($p<۰/۰۵$).

جدول ۲ نشان می‌دهد، شاخص‌های نکویی برازش از برازش مطلوب الگو با داده‌های گردآوری‌شده حمایت کرده است.

جدول ۳. برآوردهای ضرایب اثر مستقیم متغیرهای برون‌زای هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین بر دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا (وابستهٔ میانی) و پرخاشگری (وابستهٔ اصلی)

مسیر	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل	خطای معیار برآورد (اثر مستقیم)	مقدار احتمال اثر مستقیم	مقدار احتمال اثر غیرمستقیم	مقدار احتمال اثر کل
هوش هیجانی بر پرخاشگری	ـ ۰/۴۲	۰/۴۷	۰/۸۶	۰/۰۸	<۰/۰۰۱	<۰/۰۰۱	<۰/۰۰۱
تنظیم هیجان بر پرخاشگری	ـ ۰/۳۹	۰/۴۹	۰/۸۸	۰/۰۹	<۰/۰۰۱	<۰/۰۰۱	<۰/۰۰۱
مهارت‌های ارتباطی بر پرخاشگری	ـ ۰/۳۷	۰/۴۷	۰/۸۴	۰/۰۹	۰/۰۰۶	<۰/۰۰۱	<۰/۰۰۱
خودکارآمدی بر پرخاشگری	ـ ۰/۴۳	۰/۴۷	۰/۹۰	۰/۱۳	<۰/۰۰۱	<۰/۰۰۱	<۰/۰۰۱
عملکرد والدین بر پرخاشگری	ـ ۰/۴۵	۰/۵۰	۰/۹۵	۰/۱۲	<۰/۰۰۱	<۰/۰۰۱	<۰/۰۰۱

باتوجه به جدول ۳، اثرات مستقیم هوش هیجانی ($\beta=-۰/۴۲$، $p<۰/۰۰۱$)، تنظیم هیجان ($\beta=-۰/۳۹$، $p<۰/۰۰۱$)، مهارت‌های ارتباطی ($\beta=-۰/۳۷$، $p=۰/۰۰۶$)، خودکارآمدی ($\beta=-۰/۴۳$، $p<۰/۰۰۱$) و عملکرد والدین ($\beta=-۰/۴۵$، $p<۰/۰۰۱$) بر پرخاشگری، منفی و معنادار بود. همچنین اثر غیرمستقیم هوش هیجانی بر پرخاشگری برابر با ($\beta=۰/۴۷$، $p<۰/۰۰۱$)، اثر غیرمستقیم تنظیم هیجان بر پرخاشگری برابر با ($\beta=۰/۴۹$، $p<۰/۰۰۱$)، اثر غیرمستقیم مهارت‌های ارتباطی بر پرخاشگری برابر با ($\beta=۰/۴۷$، $p<۰/۰۰۱$)، اثر غیرمستقیم خودکارآمدی بر پرخاشگری برابر با ($\beta=۰/۴۷$، $p<۰/۰۰۱$) و اثر غیرمستقیم عملکرد والدین بر پرخاشگری برابر با ($\beta=۰/۵۰$، $p<۰/۰۰۱$) به‌دست آمد. الگوی مسیر اندازه‌گیری‌شدهٔ روابط بین هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی، عملکرد والدین، دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا و پرخاشگری در شکل ۲ ارائه شده است.

۴ بحث

هدف از پژوهش حاضر ارائهٔ مدل پرخاشگری براساس هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین با میانجیگری سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا در نوجوانان دختر دورهٔ متوسطهٔ دوم بود. نتایج حاصل از این پژوهش مشخص کرد، بین هوش هیجانی با پرخاشگری نوجوانان ازطریق میانجیگری سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا رابطه وجود دارد و یافته‌ها نشان‌دهندهٔ تأثیر غیرمستقیم و مثبت هوش هیجانی بر پرخاشگری با نقش میانجی سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا بود. تاکنون پژوهشی در این زمینه انجام نشده است تا بتوان این یافته را با نتایج آن پژوهش‌ها مقایسه کرد؛ اما نتایج پژوهش سعیدی و همکاران (۱۱) و چن و همکاران (۹) با این یافته به‌صورت غیرمستقیم همسوست.

در تبیین این یافته می‌توان گفت، نوجوانان با سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا به‌هنگام روبه‌روشدن با شرایط چالشی و ناکام‌کننده، احساسات ناپایدار و دوسوگرا به دیگران پیدا می‌کنند و همین امر موجب ناپایداری و نوسان رفتار و واکنش‌های آنان می‌شود (۲۶). وجودنداشتن ناامنی، رفتار پرخاشگرانه را به‌دنبال دارد. این میزان از واکنش‌ها می‌تواند براساس سایر ویژگی‌های نوجوانان با شدت متفاوتی بروز داده شود. نوجوانانی که دارای هوش هیجانی کمتری هستند و توانایی مدیریت هیجان‌ها ازجمله استرس، ترس و خشم را ندارند، زمانی که درمعرض چنین موقعیت‌هایی قرار می‌گیرند واکنش‌های رفتاری هیجانی‌تری نشان می‌دهند. اگر این نوجوان ناامنی را نیز در خود داشته باشد، این واکنش‌ها بیشتر و شدیدتر می‌شود (۲۷). باران و پرکر (۴۲) دریافتند، افراد دارای هوش هیجانی بیشتر، معمولاً دلبستهٔ ایمن هستند و توانایی مدیریت هیجان‌های خود را بیشتر دارند؛ همچنین هوش هیجانی زیاد را از خصایص افراد با دل‌بستگی ایمن می‌دانند و افراد دارای دل‌بستگی ناایمن، هوش هیجانی و مدیریت هیجانی کمتری دارند. درمجموع دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا می‌تواند اثر هوش هیجانی را در رابطه با پرخاشگری تحت‌تأثیر قرار دهد و موجب افزایش پرخاشگری شود.

یافته‌ها نشان‌دهندهٔ تأثیر غیرمستقیم و مثبت تنظیم هیجان بر پرخاشگری با نقش میانجی سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا بود. تاکنون پژوهشی در این زمینه انجام نشده است تا بتوان این یافته را با نتایج آن پژوهش‌ها مقایسه کرد.

سبک دل‌بستگی توان پیش‌بینی براساس یافته‌های نظریهٔ تنظیم هیجانی

[1]. χ^2/df

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]

را دارد. افراد با سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا در روابط خود به دیگران اعتماد ندارند؛ اما به امید برآورده‌شدن نیازهایشان، فردی بسیار وابسته می‌شوند. نیاز شدید آن‌ها دوست‌داشته‌شدن توسط فرد مقابل است و آن‌ها به امید کسب این آرزو هر کاری می‌کنند (۲۷). حساسیت شدید (ترس ازدست‌دادن) و کنترل‌کنندگی، شکاک‌بودن، خرده‌گیری‌کردن، انتقادگری و جروبحث زیاد بر سر مسائل بیهوده در روابط از نشانه‌های این‌گونه افراد است. رفتار وابستگی در این‌گونه افراد بیش از دیگر سبک‌های دل‌بستگی دیده می‌شود. این ویژگی‌ها موجب می‌شود که فرد در واکنش به موقعیت‌های هیجانی با سوگیری پاسخ دهد و بنابراین تنظیم هیجانی فرد تحت‌تأثیر قرار می‌گیرد. این افراد در موقعیت‌های هیجانی ارزیابی منفی‌تری دارند و باتوجه به ویژگی آن‌ها و کاهش راهبردهای تنظیم هیجان کارآمد احتمال پرخاشگری در آنان افزایش می‌یابد (۴۳).

یافته‌ها نشان‌دهندهٔ تأثیر غیرمستقیم و مثبت مهارت‌های ارتباطی بر پرخاشگری با نقش میانجی سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا بود. تاکنون پژوهشی در این زمینه صورت نگرفته است تا بتوان این یافته را با نتایج آن پژوهش‌ها مقایسه کرد؛ اما نتایج پژوهش شیخ‌الاسلامی و همکاران (۱۸) مبنی‌بر پیش‌بینی پرخاشگرانهٔ نوجوانان با راهبردهای حل مسئله و مهارت‌های ارتباطی با این یافته به‌صورت غیرمستقیم همسوست.

مهارت‌های ارتباطی یکی از عناصر اساسی اجتماعی‌شدن فرد در همهٔ فرهنگ‌ها است. در این راستا باید گفت، مهارت‌های ارتباطی به‌منزلهٔ آن دسته از مهارت‌هایی است که به‌واسطهٔ آن‌ها افراد می‌توانند درگیر تعامل‌های بین‌فردی و فرایند ارتباط شوند (۱۶). توانایی‌نداشتن در مهارت‌های ارتباطی موجب بروز مشکلات رفتاری ازجمله پرخاشگری می‌شود و این امر می‌تواند تحت‌تأثیر نوع رابطهٔ فرد با مراقبت‌کنندگان خود در دوران کودکی و میزان پاسخ‌گویی آن‌ها در افراد مختلف، متفاوت باشد. سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا با داشتن ویژگی‌هایی چون بی‌اعتمادی، کنترل‌کنندگی، شکاک‌بودن، خرده‌گیری‌کردن، انتقادگری و جروبحث زیاد بر سر مسائل بیهوده می‌تواند ارتباطات افراد را تحت‌تأثیر قرار دهد و سبب بروز رفتارهای کنترل‌نشده شود که ناشی‌از ویژگی‌های این افراد است؛ بنابراین سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا ازطریق اثراتی که در ارتباطات می‌گذارد مهارت‌های ارتباطی فرد را تضعیف می‌کند و رفتارهای پرخاشگرانه را در افراد افزایش می‌دهد (۴۴).

یافته‌ها نشان‌دهندهٔ تأثیر غیرمستقیم و مثبت خودکارآمدی بر پرخاشگری با نقش میانجی سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا بود. تاکنون پژوهشی در این زمینه انجام نشده است تا بتوان این یافته را با نتایج آن پژوهش‌ها مقایسه کرد؛ اما یافته‌های پژوهش چن و همکاران (۹) مبنی‌بر رابطهٔ خودکارآمدی و رفتار پرخاشگرانه در بوکسورها با نقش میانجی خودکنترلی با این یافته به‌صورت غیرمستقیم همسوست. افراد دارای سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا، اکثراً تمایلی به نزدیک‌شدن با دیگران ندارند و نگران هستند که طرف مقابلشان متقابلاً به احساسات آن‌ها پاسخ ندهد. این امر به قطع متوالی رابطه، اکثراً به‌دلیل احساس سردشدن رابطه و دوری، می‌انجامد. این اشخاص پس از پایان‌یافتن یک رابطه، بسیار احساس آشفتگی و پریشانی می‌کنند. در مواردی حتی این اشخاص به‌عنوان منبع امنیت به کودکان کم‌سن و سال وابسته می‌شوند (۲۶). افراد با سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا، احساس خودکارآمدی ضعیفی دارند و خود را کارآمد نمی‌دانند و همین امر می‌تواند در رفتارهای آنان تأثیر بگذارد. احساس خودکارآمدی از متغیرهای فردی اثرگذار در رفتارهای پرخاشگرانه است (۹). از دیدگاه روان‌شناسی هرچه احساس فرد از ارتباط با زمینه‌ای اجتماعی مثبت بیشتر باشد، احتمال بروز رفتارهای اجتماعی مناسب از سوی او افزایش می‌یابد. حال نوجوان دارای دل‌بستگی ناایمن که نگاه منفی به ارتباطات و دیگران دارد و دیگران را ناکام‌کننده و طردکننده می‌داند خیلی در این موقعیت‌ها خود را کارآمد ارزیابی نمی‌کند و این خود منبع ناکامی و بروز پرخاشگری است (۱۹).

یافته‌ها نشان‌دهندهٔ تأثیر غیرمستقیم و مثبت عملکرد والدین بر پرخاشگری با نقش میانجی سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا بود. تاکنون پژوهشی در این زمینه انجام نشده است تا بتوان این یافته را با نتایج آن پژوهش‌ها مقایسه کرد؛ اما یافته‌های پژوهش هنبرگر و همکاران (۲۴) مبنی‌بر عملکرد خانواده و رفتار پرخطر نوجوانان پرخطر: بررسی اثرات قومیت با این یافته به‌صورت غیرمستقیم همسوست.

عملکرد خانواده در رفتارهای پرخاشگرانه نقش مؤثری دارد. در خانواده‌های دارای عملکرد ضعیف، این عملکرد باعث گسستگی و جدایی عاطفی اعضای خانواده و فقدان ارتباط، همراه‌نبودن عاطفی و سطح کم رضایت و خشنودی خانوادگی می‌شود و درنتیجه، مشکلاتی چون پرخاشگری را به‌دنبال دارد (۲۱). از سویی نوجوان دارای سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا، خود دارای ترس طرد و حمایت‌نکردن خانواده است و اگر عملکرد خانواده نیز مناسب نباشد این ترس‌ها را در نوجوان دامن می‌زند و او را بیشتر دچار تنش می‌کند. باتوجه به مطالب ذکرشده نوجوانان با دل‌بستگی ناایمن به‌دلیل ویژگی‌های این سبک ناآرام و پرتنش و نیز مستعد رفتارهای هیجانی ازجمله پرخاشگری هستند که عوامل مختلف فردی و خانوادگی می‌تواند این رفتار را تشدید کند (۲۲).

از محدودیت‌های پژوهش حاضر اجرای پژوهش در جامعهٔ دانش‌آموزان دختر بود و تعمیم نتایج به جامعهٔ دانش‌آموزان پسر باید بااحتیاط انجام شود. باتوجه به اینکه پژوهش حاضر از نوع دوره‌ای بود، امکان تشکیل مدلی علی برای توضیح روابط علی بین متغیرها وجود نداشت. پیشنهاد می‌شود پژوهش در جامعهٔ دانش‌آموزان پسر انجام گیرد و نتایج باهم مقایسه و نقش جنست نیز بررسی شود. توصیه می‌گردد پژوهش در دانش‌آموزان شهرهای دیگر نیز اجرا شود.

۵ نتیجه‌گیری

براساس یافته‌های این پژوهش می‌توان گفت، دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا در رابطهٔ بین هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین با پرخاشگری نقش میانجی ایفا می‌کند؛ بنابراین نقش میانجی سبک دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا در رابطهٔ بین هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین با پرخاشگری، می‌تواند مدل مناسبی

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]

را برای تبیین پرخاشگری در نوجوانان ارائه دهد.

۶ تشکر و قدردانی

از تمامی کارکنان آموزش‌وپرورش شهر تهران منطقهٔ چهار، مدیران مدارس، دانش‌آموزان و والدین دانش‌آموزان شرکت‌کننده در پژوهش که در این مطالعه ما را یاری کردند، کمال تشکر و قدردانی را داریم.

۷ بیانیه‌ها

تأییدیهٔ اخلاقی و رضایت‌نامه از شرکت‌کنندگان

تمامی افراد به‌شکل کتبی اطلاعاتی دربارهٔ پژوهش دریافت کرده و در صورت تمایل در آن مشارکت کردند. این اطمینان به افراد داده شد که تمام اطلاعات محرمانه هستند و برای امور پژوهشی استفاده خواهند شد. به‌منظور رعایت حریم خصوصی، نام و نام خانوادگی شرکت‌کنندگان ثبت نشد. همچنین پس از پایان پژوهش، برای افراد حاضر در گروه گواه درمان مؤثرتر اجرا شد.

رضایت‌نامهٔ انتشار

این امر غیرقابل اجرا است.

دردسترس‌بودن داده‌ها و مواد

همهٔ نویسندگان مقاله به داده‌های پژوهش دسترسی دارند و پژوهشگران می‌توانند در صورت لزوم با مکاتبه با نویسندهٔ مسئول مقالهٔ حاضر به این اطلاعات دسترسی پیدا کنند.

تضاد منافع

هیچ‌گونه تعارض منافعی بین نویسندگان وجود نداشت. این مقاله برگرفته از رسالهٔ دکتری روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن است. همچنین مجوز اجرای پژوهش بر گروه مطالعه‌شده از کارکنان آموزش‌وپرورش شهر تهران با شماره نامهٔ ۱۵۲ صادر شده است. این پژوهش با حمایت مالی نهاد یا سازمانی انجام نشده است.

منابع مالی

تأمین منابع مالی از هزینه‌های شخصی بوده و توسط هیچ نهاد یا سازمانی تأمین نشده است.

مشارکت نویسندگان

نویسندهٔ اول داده‌های به‌دست‌آمده را آنالیز و تفسیر کرد. نویسندگان دوم و سوم در نگارش نسخهٔ دست‌نوشته همکار اصلی بودند. همهٔ نویسندگان نسخهٔ دست‌نوشتهٔ نهایی را خواندند و تأیید کردند.

References

1. Street NW, McCormick MC, Austin SB, Slopen N, Habre R, Molnar BE. Sleep duration and risk of physical aggression against peers in urban youth. Sleep Health. 2016;2(2):129–35. https://doi.org/10.1016/j.sleh.2016.03.002
2. Ahmadi Z, Asaran M, Seyyedmoharrami F, Seyyedmoharrami I. The relationship between overt and relational aggression with hope in primary school children. Quarterly Journal of Child Mental Health. 2017;4(3):143–52. [Persian] http://childmentalhealth.ir/article-1-223-en.pdf
3. Aghaei ZS, Kian M. The role of contextual factors in cyberspace harm, anxiety, aggression, and students' academic performance. Journal of Social Behavior and Community Health. 2021;5(1):641–51. [Persian] http://dx.doi.org/10.18502/jsbch.v5i1.6734
4. Muñoz-Fernández N, Sánchez-Jiménez V. Cyber-aggression and psychological aggression in adolescent couples: A short-term longitudinal study on prevalence and common and differential predictors. Computers in Human Behavior. 2020;104:106191. https://doi.org/10.1016/j.chb.2019.106191
5. Kumar M, Bhilwar M, Kapoor R, Sharma P, Parija P, Student P, et al. Prevalence of aggression among school-going adolescents in India: a review study. Ind J Youth Adol Health. 2016;3(4):39–47.
6. García-Sancho E, Salguero JM, Fernández-Berrocal P. Relationship between emotional intelligence and aggression: A systematic review. Aggression and Violent Behavior. 2014;19(5):584–91. https://doi.org/10.1016/j.avb.2014.07.007
7. Assaf AE-RA, El-Hay MAA, Eissa MA, Abohammar SD. Assessment of aggressive behavior among preparatory school children in Tanta City. Tanta Medical Journal. 2018;46(1):29. http://dx.doi.org/10.4103/tmj.tmj_1_18
8. Kewalramani S, Singh G. Relationship between aggression and interpersonal communication. The International Journal of Indian Psychology. 2017;4:2349–3429.
9. Chen X, Zhang G, Yin X, Li Y, Cao G, Gutiérrez-García C, et al. The relationship between self-efficacy and aggressive behavior in boxers: the mediating role of self-control. Front Psychol. 2019;10:212. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00212
10. Toyin AS, Aderemi ON, Alayande E. The psychosocial contributions of parenting style and emotional intelligence to the prediction of violent behaviour among college of education students. European Journal of Education Studies. 2013;5(1):19–27.
11. Saeedi E, Sabourimoghadam H, Hashemi T. Predicting the relationship between emotional intelligence and anger rumination with the aggression of Tabriz university students. Quarterly Social Psychology Research. 2020;10(38):65–82. [Persian] https://dx.doi.org/10.22034/spr.2020.114691
12. Halmos MB, Leone RM, Parrott DJ, Eckhardt CI. Relationship dissatisfaction, emotion regulation, and physical intimate partner aggression in heavy-drinking, conflict-prone couples: a dyadic analysis. J Interpers Violence. 2021;36(9–10):NP5385–406. https://doi.org/10.1177/0886260518801019

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]

13. Evans LD, Kouros C, Frankel SA, McCauley E, Diamond GS, Schloredt KA, et al. Longitudinal relations between stress and depressive symptoms in youth: coping as a mediator. J Abnorm Child Psychol. 2015;43(2):355–68. https://doi.org/10.1007/s10802-014-9906-5
14. Kamali Igoli S, Abolmaali Alhosseini K. Explaining aggression based on positive and negative strategies of cognitive emotion regulation in adolescent girls. Journal of Analitical–Cognitive Psycholoy. 2020;11(40):1–11. [Persian] http://psy.journals.iau-garmsar.ac.ir/article_674253_bdbee65fe0dd85a18b2e2736d39d8417.pdf
15. Sani SRH, Tabibi Z, Fadardi JS, Stavrinos D. Aggression, emotional self-regulation, attentional bias, and cognitive inhibition predict risky driving behavior. Accid Anal Prev. 2017;109:78–88. https://doi.org/10.1016/j.aap.2017.10.006
16. Baby M, Gale C, Swain N. Communication skills training in the management of patient aggression and violence in healthcare. Aggression and Violent Behavior. 2018;39:67–82. https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.02.004
17. Eweida RS, Ghallab E, Ng F, Ibrahim N. Novice nurses' communication skills when addressing aggression in individuals experiencing psychosis: the role of emotional regulation capacity. J Psychosoc Nurs Ment Health Serv. 2021;1–8. https://doi.org/10.3928/02793695-20210623-04
18. Sheykholeslami A, Asadolahi E, Mohammadi N. Prediction of aggressive of juvenile delinquents with problem solving strategies and communication skills. Community Health. 2017;4(3):204–14. [Persian] https://doi.org/10.22037/ch.v4i3.16584
19. Hadley J, Mowbray T, Jacobs N. Examining the mediating effect of self-efficacy on approval of aggression and proactive aggression. Journal of School Violence. 2017;16(1):86–103. https://doi.org/10.1080/15388220.2015.1116993
20. Sayarpoor M, Hazavehei MM, Ahmadpanah M. Assessing relationship between aggression and perceived self-efficacy in high school students of Hamadan city. Avicenna Journal of Nursing and Midwifery Care. 2011;19(2):16–26. [Persian] http://nmj.umsha.ac.ir/article-1-1095-en.pdf
21. Criaco G, Sieger P, Wennberg K, Chirico F, Minola T. Parents' performance in entrepreneurship as a "double-edged sword" for the intergenerational transmission of entrepreneurship. Small Bus Econ. 2017;49(4):841–64. https://doi.org/10.1007/s11187-017-9854-x
22. Khaki S, Khalilzadeh Z, Wang L. Predicting yield performance of parents in plant breeding: A neural collaborative filtering approach. PLoS One. 2020;15(5):e0233382. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0233382
23. Mirzaei F, Hossein Khanzadeh AA, Asghari F, Shakerinia I. The role of family cohesion in prediction of aggressive behaviors of children. Quarterly Journal of Child Mental Health. 2015;2(2):73–84. [Persian] http://childmentalhealth.ir/article-1-47-en.pdf
24. Henneberger AK, Varga SM, Moudy A, Tolan PH. Family functioning and high risk adolescents' aggressive behavior: examining effects by ethnicity. J Youth Adolesc. 2016;45(1):145–55. https://doi.org/10.1007/s10964-014-0222-8
25. Gobbo E, Zupan M. Dogs' sociability, owners' neuroticism and attachment style to pets as predictors of dog aggression. Animals (Basel). 2020;10(2):315. https://dx.doi.org/10.3390/ani10020315
26. Shafiepour SZ, Sadegh R, Jafari Asl M, Kazemnejad Leili e. Aggression in different types of attachment in adolescents. Journal of Holistic Nursing and Midwifery. 2016;26(81):55–64. [Persian] https://hnmj.gums.ac.ir//article-1-754-en.pdf
27. McDade EM. The impact of self-reported attachment style on aggression and depressed mood in urban african american adolescents [Ph.D. dissertation]. [Michigan, US]: University of Michigan; 2013.
28. Buss AH, Perry M. The aggression questionnaire. J Pers Soc Psychol. 1992;63(3):452–9. https://doi.org/10.1037//0022-3514.63.3.452
29. Samani S. Study of reliability and validity of the buss and perry's aggression questionnaire. Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology. 2008;13(4):359–65. http://ijpcp.iums.ac.ir/article-1-356-en.pdf
30. Baron R. The BarOn emotional quotient inventory (BarOn EQ-i). Toronto, ON: Multi-Health Systems Inc; 1997.
31. Eslamian H, Jafari Sani H, Goodarzi Z, Eslamian Z. Study the relationship between emotional intelligence and how to apply the standards of effective teaching by faculty Medical Sciences. Iranian Journal of Medical Education. 2014;14(8):685–94. [Persian] https://ijme.mui.ac.ir/article-1-2976-en.pdf
32. Gross JJ, John OP. Individual differences in two emotion regulation processes: implications for affect, relationships, and well-being. J Pers Soc Psychol. 2003;85(2):348–62. https://doi.org/10.1037/0022-3514.85.2.348
33. Soleimani E, Habibi Y. The relationship between emotion regulation and resiliency with psychological well-being in students. Journal of School Psychology. 2015;3(4):51–72. [Persian] http://jsp.uma.ac.ir/article_268_eb8c5b194af0824060b20b7a2f0ead5c.pdf

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]

34. Khademian Z, Tehrani Neshat B. The relationship between interpersonal communication skills and nursing students' attitudes toward teamwork. Sadra Medical Journal. 2017;5(2):99–110. [Persian] https://smsj.sums.ac.ir/index.php/index/article_43936_4c730b6bdf17464955de416746a4875c.pdf
35. Salari Moghaddam S, Ahmadi M, Ranjbar A, Nasr Esfahani MS. The relationship between level of religiosity, interpersonal communication skills with resilience of soldiers. The Interdisciplinary Quarterly of Applied Researches on IslamicHumanities. 2018;2(1):7–26. [Persian] http://arh.sccsr.ac.ir/article-1-40-en.pdf
36. Sherer M, Maddux JE, Mercandante B, Prentice-Dunn S, Jacobs B, Rogers RW. The self-efficacy scale: construction and validation. Psychol Rep. 1982;51(2):663–71. https://doi.org/10.2466/pr0.1982.51.2.663
37. Alaei Kharaem1 R, Narimani M, Alaei Kharaem S. A comparison of self-efficacy beliefs and achievement motivation in students with and without learning disability. Journal of Learning Disabilities. 2012;1(3):85–104. [Persian] http://jld.uma.ac.ir/article_105_044fcc0c1f961e2d3dbc773ff3beb4a6.pdf
38. Hazan C, Shaver P. Romantic love conceptualized as an attachment process. Journal of Personality and Social Psychology. 1987;52(3):511–24. https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.52.3.511
39. Rahimian Boogar E, Nouri A, Oreizy H, Molavi H, Foroughi Mobarake A. Relationship between adult attachment styles with job satisfaction and job stress in nurses. Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology. 2007;13(2):148–57. [Persian] http://ijpcp.iums.ac.ir/article-1-165-en.pdf
40. Epstein NB, Baldwin LM, Bishop DS. The McMaster family assessment device. Journal of Marital and Family Therapy. 1983;9(2):171–80. https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1983.tb01497.x
41. Ghamari M, Khoshnam AH. The relationship of original family function and quality of life among students. Journal of Family Research. 2011;7(3):343–54. [Persian] https://jfr.sbu.ac.ir/article_96003_37eebe7ae2c107a217b20921baa967e0.pdf
42. Parker JDA, Bar-On R. The handbook of emotional intelligence: theory, development, assessment and application at home, school and in the workplace. San Fransisco, California: Jossey-Bass; 2005.
43. Pace CS, Di Folco S, Guerriero V. Late-adoptions in adolescence: Can attachment and emotion regulation influence behaviour problems? A controlled study using a moderation approach. Clin Psychol Psychother. 2018;25(2):250–62. https://doi.org/10.1002/cpp.2158
44. Muhammad ZJ, Ayriza Y. Relationship between child-mother secure attachment style and violence in adolescent romantic relationship. Psychological Research and Intervention. 2020;3(2):80–91. http://dx.doi.org/10.21831/pri.v3i2.42195

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]